

De Particratie (Aspekt 2016) is een werk van de aanstormende intellectueel Arnout Maat. Vanuit zijn academische studie in geschiedenis, politicologie en politieke communicatie presenteert hij een relaas over het huidige politieke bestel. De essentie is dat politieke partijen al een eeuw lang een véél grotere rol spelen in de representatieve democratie dan oorspronkelijk bedoeld. "De particratie van binnenuit omvormen to een democratie, zoals D66 ooit poogde te doen, is onmogelijk: alsof men een rijdende auto probeert te repareren", zo vat Maat zijn relaas op de achterflap samen.

Maat over het falen van D66

"Om meer democratie in te voeren zal er door de partijen actief gehandeld moeten worden om hun eigen machtsbasis te verzwakken" (p191). De auteur zegt ook hoe: "Een eerste optie is het oprichten van een populistische, anti-particratische partij." Dat is zeer interessant want via het voorbeeld van D66 ? een hoofdonderwerp in het boek ? laat Maat nu juist zien hoe dit tot mislukken gedoemd is. D66 kondigde zich lang geleden aan met een agenda van bestuurlijke vernieuwing: zij wilde de kloof dichten tussen burgers en elite, bijvoorbeeld via de gekozen minister-president en de burgemeester. Vervolgens zou een districtenstelsel worden ingevoerd waarna de partij zichzelf zou opheffen. Vandaag ziet Maat dat D66 bij uitstek een regentenpartij is: een politieke club van (ex-)ambtenaren en lobbyisten. Het volk keert zich af van haar 'progressieve' idealen en dus verruult D66 haar democratische vernieuwing voor technocratie.

Als we Maats redenering volgen dan moeten de tegenkrachten zich, om waarlijk democratisch te kunnen zijn, buiten de gecorrumpeerde 'representatieve democratie' positioneren. Want de geschiedenis van D66 leert dat ons achterhaalde politiek bestuursysteem niet van binnenuit te hervormen is maar van buitenaf moet worden opgebroken. Maat legt glashelder uit hoe dit komt: politieke carrières worden gemaakt en gebroken met het woordvoederschap over interessante dossiers en mediaoptredens. Beiden kunnen alleen via de kanalen van de partij geregeld worden. Hierdoor is de politicus afhankelijk van de partij en dus is "zonder

last of ruggespraak" een fictie.

Volkssoevereiniteit en revoluties

Dikwijls haalt men de volkssoevereiniteit en Thorbecke er bij als het over deze kwestie gaat ? Maat citeert hem in het openingsmotto van dit boek. Ik wijs er op dat Thorbecke in zijn notities (Utrecht 2007) de volkssoevereiniteit "een chaotisch denkbeeld" noemt; "de volkswil van het ogenblik." Als de volksvertegenwoordiging zich naar de wil van het volk te richten heeft dan is het volk de feitelijk regerende macht ? dat is volgens hem een innerlijke tegenspraak.

De participatie van Maat past perfect in een culminatiepunt van discussies over islamisering, volkssoevereiniteit, de rol van de EU en directe democratie. Allemaal debatten die op hetzelfde moment spelen: denk aan het proefschrift van Geerten Waling, het boek **Waarover men niet spreekt** door Wim van Rooy, en het huidige verkiezingsprogramma van de PVV. Het dilemma met al deze betoogtrends is dat als je jezelf filosofisch eerlijk opstelt, even de maatschappelijke conventies loslaat en ze écht doortrekt, dat je dan buiten het domein van de maatschappelijke conventies treedt omdat je moet gaan denken in termen van staatsgrepen, volksoptstanden en revoluties. Maar dat is nog niet zo makkelijk als je een baan als politicus of academicus wil behouden ? en dus eindigt ook dit boek met een sussend slot. Iets van een "infiltratietactiek" met als voorbeeld de G500 (het plan van Sywert van Lienden om jongeren massaal lid te laten worden van CDA, PvdA en VVD). Terwijl het boek nu net zélf betoogt dat hervormingspogingen gedoemd zijn tot mislukken zolang men binnen het systeem blijft denken en opereren ? wat de auteur nota bene aan de hand van D66 en G500 demonstreert. "Men kan immers geen auto repareren terwijl hij rijdt."

Spoedcursus Gramsci

Dat wat Maat omschrijft als probleem, is met zijn eigen begrippen en methoden niet op te lossen. Dit is zo klaar als een klontje. Voor allerlei machtige baantjes zijn er sowieso geen democratische verkiezingen. Hij noemt: "Burgemeesters, Commissarissen van de Koning, hoge ambtenaren, secretarissen- en directeurs-

generaals, leden van de Raad van State en van de Algemene Rekenkamer, bestuurders van de publieke omroep, Kroonleden van de Sociaaleconomische Raad, de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, het Commissariaat voor de Media en allerlei andere zelfstandige bestuurs- en adviesorganen" (p181-2). Wie denkt dat partijen zich deze benoemingen met wettelijke middelen uit handen laten spelen, die moet echt even een opfriscursusje "lange mars door de instituties" volgen bij Antonio Gramsci.

Het boek voert tot conclusies die niet kunnen worden uitgevoerd, en dus worden er conclusies opgevoerd die zwakker en minder geloofwaardig zijn dan de krachtige opbouw van het betoog beoogt. Natuurlijk kan men de vraag stellen of zo'n 'volksopstand' dan naderbij begint te komen ? met de EU die de greep kwijt is op het migratiedossier, geplaagd wordt door voortwoekerende schuldencrisissen en via het beleid ten aanzien van Turkije en Rusland in een kwetsbare, chantabele geopolitieke positie is geraakt. Recente rellen in steden hebben de autoriteiten getest, en de autoriteiten zijn te licht bevonden. Terwijl de rijksoverheid zich via decentralisering en de participatiesamenleving langzaam terugtrekt, zijn politieke partijen volgens Maat juist bezig hun macht te concentreren: "Partijinstituties proberen, zoals veel andere organisaties, zoveel mogelijk macht voor zichzelf te vergaren. De participatie is een macht die geneigd is het laatste woord in de besluitvorming over te nemen" (p21).

Maat noemt sociale media, zoals blogs en nieuwssites, waarmee burgers zich kunnen organiseren om tegengewicht te bieden aan de participatie (p187). Toch zijn ook deze media steeds meer voortzettingen van de mainstream media. Men googelt wat informatie over het debat tussen Clinton en Trump: werkelijk alle top zoekresultaten zijn niet neutraal ? ook op Youtube krijg je deze eenzijdige video's voorgesteld. Zoals Maat zelf concludeert: "De eenstemmige volkswil bestaat niet, en wat wij aanduiden als de 'wil' van de burger wordt in grote mate juist bepaald door de overtuigingskracht van de elite in plaats van andersom" (p188).

Democratische controle ebt weg

De auteur benadrukt dat de Eerste Kamer rechtstreeks gekozen moet worden, om

dit orgaan een meer democratisch mandaat te geven (p222). Ik zie hier een ander probleem, namelijk dat deze verkiezingen ? die voor de Provinciale Staten ? geheel in het teken staan van visies op het nationale Kabinet. Wat er op het Provinciehuis gebeurt, valt zo buiten de campagne en buiten de democratische controle. Zodoende runnen ambtenaren en technocraten daar de show. Dit punt benadrukte ik bij mijn eigen Provinciale Statencampagne in 2015. Toen ik het inbracht in een debat tijdens de Kadertraining begreep het Kamerlid dat mij moest beoordelen überhaupt niet waar ik het over had.

Vervolgens stelt Maat dat "ook in een volledige democratie, waarin het volk het laatste machtswoord bezit, de meest verlichten van geest via rationele argumentatie mensen voor hun plannen zullen winnen" (188). In [Avondland en Identiteit](#) (Aspekt 2015) heb ik nu juist in lijn met grote politieke denkers als Max Weber, Schumpeter en anderen in het licht gesteld dat **emotionele manipulatie** een veel grotere rol speelt in de politieke cultuur dan rationele argumenten. **Case in point** opnieuw Hillary en Trump. Neem nu het geopolitieke deel van hun tweede Presidentsdebat ? **wat voor Europa het meest relevant is**. Trump heeft daar toch wel wat zinnige dingen gezegd. Zoals: goh, misschien is het beter de lijn van Bush en Obama niet door te zetten en om met Rusland tot een compromis te komen, gezien de ontwikkeling van conflicten in het Midden-Oosten, Oost-Europa en de Stille Zuidzee. Toch zien we zelfs hier in Europa alleen media voorbijkomen die het voornamelijk hebben over Trump als vrouwonvriendelijke kruisgrijper. Het échte vrouwenmisbruik, zoals de besnijdenissen en kindbruiden, verdwijnen tegelijk ongestraft van de agenda. Maats optimistische vertrouwen "dat in democratieën uiteindelijk de rede zal zegevieren" is zodoende misplaatst.

Referenda: voor en nadelen

Tot slot ? onvermijdelijk in discussies over staatsrechtelijke vernieuwing: het thema van referenda. Het idee hierachter is dat de massa's hierdoor gepolitiseerd raken en mee kunnen beslissen. Maar wie eenmaal deze vorm van directe democratie verwerft, krijgt ook referenda over bijvoorbeeld het basisinkomen. Daar zitten veel 'rechtse' mensen die nu voor directe democratie zijn niet op te wachten. Bovendien kunnen zo op legitieme wijze (delen van) shariawetgeving worden ingevoerd, afhankelijk van de demografische ontwikkelingen binnen regio's: in het Verenigd

Koninkrijk is hiervoor onlangs al rechter [Shamim Qureshi](#) aangesteld.

Verder is het zo dat hoe meer mensen mogen stemmen, hoe minder invloed uitgaat van één stem. Hierdoor wordt het steeds minder rendabel qua tijdsinvestering om een onderwerp diepgaand te bestuderen alvorens te stemmen. Het voordeel van directe democratie is dat mensen mogen stemmen die de directe nadelen ondervinden van neem nu migratiebeleid, terwijl de huidige elite daarvan nu zo goed als verschoond blijft. Maar hoe direct men democratie ook maakt: men blijft altijd stemmen over de portemonnee van anderen. Wie in de lokale politiek actief is weet dat zaken als schutterijen en voetbalverenigingen meer gewicht in de schaal leggen dan argumenten.

Tot besluit

Maar nogmaals, al deze kritiekpunten betreffen de inzichten van het boek. Qua stijl, leesvlotheid, structuur en bronraadpleging steekt het sterk in elkaar. De argumenten zijn krachtig, doch ik bekritiseer de conclusies die uit die argumenten worden getrokken. Ik zou het boek zeker op de leeslijst zetten bij een vak als staatsinrichting.